

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Academiae Kiloniensis Prorektor et Senatus orationem
solemnem Augustissimi Regis Christiani VII natali die 29.
Januarii 1798 habendam indicunt. De Gestu Veterum
Scenico Observationes**

Baden, Torkel

Kiliae Holsatorum, [1798?]

VD18 13382748

De Personis servorum currentium.

urn:nbn:de:gbv:45:1-8303

ferenda est, quod mores hi consuetudinesque oppidanorum expressisse videntur, nomenque ex re fabulis suis indidisse: *Veliterna*¹⁵⁾. Verum haec usque adeo extinxit aetas et obliteravit, ut praeter mentionem *riculae* sive ricinii in Veliternis mulieribus, nihil prorsus memorabile contineat fragmentum Sexti Turpili.

Hoc incommodi omnibus accidit, qui ad scenam veterem illustrandam animum applicant, ut in tanta Comico-romano-rum, qui interciderunt, vastitate, monumentorum in hoc genere sat numerosorum otiosum plerumque remaneat spectaculum; cum quo referre aut cui assignare personarum agmen possis, praecunte poeta raro invenias. Neque hic tam desiderium querimus Poetarum, ut Afranii, Naevii, Caecilii, quam eorum potius, qui, Atellanarum scriptores, ludicra argumenta, et quicquid oculos animumque multitudinis accenderet, tractando, famam et existimationem possiderunt. Namque jocularia fere et deridenda sistunt personae, in quibus corradendis cura Ficoronii versata est. Nos quidem in his rebus extra *Comoediam* nihil sapimus, huc curas omnes conferentes, ut quae gestui Comoedorum illustrando aliqua ratione inservire possint, circumspiciamus. Qua in re et olim et nunc his nos solamur elementis:

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.

De Personis servorum currentium.

In monumentis scenicis veterum nullum aequae frequentari observavimus, quam quod *servi currentis* in Comoedia lassitudinem exprimat. Nam et Ficoronius¹⁶⁾ atque Montefalconius¹⁷⁾

15) Vid. Vulpii Vetus Latium Tom. 4. init. ibid. pag. 70 de *ricula*.

16) de larvis scenicis Fig. 18.

17) Antiq. expliq. Tom. 3. P. 2.

habent, et pluribus in Museis, uti Kircheriano Romae et Borganiano Velitris visitur. Imagunculae hae ex aere sunt, ad unum idemque omnes exemplar factae, etsi arte dispares. Fingas tibi figuram hominis, trunco quadrangulari insidentis, dextraque manu reliquum corpus, ne ad terram feratur, sustentantis; his sinistram inertem desidentem adde pedesque decussatim pendentes; caput denique languide in humerum declinatum, motumque manus dextrae subsequens: effigiem habebis hominis, ambulando defatigati, gestumque adeo et spectaculum *Parmenonis* alicujus, cursando rupti, Terentianis verbis congruum¹⁸⁾. Caeterum pallium gerit, ex altero humero suspensum et super genua collectum¹⁹⁾.

Notum praejudicium est, quo ductus *Diderottus*, *Davorum* partes in veterum Comoedia dedignabatur²⁰⁾. Fecit hoc, eadem usus reprehensione gravissimus auctor, qua *famulorum* ministerium in recentiori fabula exosus, *Scena* exterminandum censuit. In quo vereor, ne rem ad nostrum sensum dijudicando, quid mos antiquus suaderet, veterisque scenae usus commodum duceret, parum pensi habuerit. Est aliquid inter *Davum* famulumque, cujus si concordent moribus dicta, inurbanam, si secus, mentitam personam in nostra fabula merito appellaris. Fraudem disturbat et hoc, quod arcana sua, quibus honeste in vita concredere domini diffidunt, iidem intime cognita et explorata habere praeter rationem in theatro finguntur. *Davum*, familiarem domi, ut qui maxime, qui tanquam subditium familia submovere *Scenicus* sibi permisisset: is vero imitationis veritati spectaculique gratiae non leve detrimentum

18) *Hecyra* III, 4 ibique *Donat.*

19) Sic quoque *Epidicus* currens (II, 2.) assimilaturus, quasi per urbem totum hominem quaesiverit, palliolum in collum conjicere jubetur.

20) In *Theatro* p. I, p. 290.

attulisset. Habebat ex utroque mixtam et temperatam indolem Davus, humilitate ac magnanimitate; quarum illam, quae fortem sequebatur servilem, ab hac, quam exemplum ingentiorum et proborum contubernium formaverat, fecernentes veteres ac segregantes, partem, quae nobilior esset, in Palliata retinuerunt, alteram plebejam ac fordidam in Togatam detrudentes²¹⁾.

Interim fabulam e Terentianis unam citat Diderottus²²⁾, nulla Davi persona spectabilem, ut quam exclusam studio amovisse Poetam²³⁾ arbitratur, ne ridiculae personae interventu verterentur seria ludo. Hecyra nomen fabulae est; in qua si parcius, quam in caeteris, opera Davi usus sit Poeta, non id fastidio personae fecisse, sed rebus omnino dedisse nobis videtur. Eo enim, quo res ibi cernuntur loco, nihil erat, quod Davum ante alios praecipue celatum vellet herus. Pamphilum, cur simultatis, quae ipsi cum uxore fuit, veras causas non Davo soli, sed qui aderant, pariter omnibus tegetet, complura concurrebant, quae invitarent; cum, ne pudorem puellae vitiatae vulgaret, proprius pudor stimulet, et lacrymae matris obsecrantis, uti adversa filiae per ipsum tecta tacitaque apud omnes essent²⁴⁾. Hinc praeter matrem virginis novumque maritum, morbi, quo laborat misera, injuriaeque alter nemo conscius. Idem omnibus error; et quae suspicio pridem animos pepulit, in discrimine rei sollicitans: eadem (quod mireris,) vel detecto posthac per anulum errore, manet neque minuitur quidquam. Quae res, uti fabulae personis mira et insolita occurrere debuit, ita nec opinantibus spectatoribus accidit, qui

21) Donat. ad Eunuch. I, 1.

22) l. c. p. 281.

23) Hecyra III, 3.

24) III, 3 in fine.

dum exitum fabulae expectantes sedent, novo defensionis genere a Poeta dimittuntur²⁵⁾:

placet hoc non fieri itidem, ut in Comoediis,
Omnia ubi omnes resciscunt. Hic quos par fuerat resciscere,
Sciunt; quos non autem scire aequum est, neque resciscunt,
neque scient.

Equidem Parmenonem hic nullatenus inferiores, quam in reliquis fabulis Davus, partes peragere autumo, atque Donato assentior, qui Parmenonem *curiosum* per totam fabulam eundemque garrulum inductum a Poeta, optime vidit. Lepidis moribus hominis impense hic ut aliás plaudimus; sed eo discrimine, ut, quem familiarem domini aliunde cognovimus, eundem usu interiori cum hero orbatum, quo se gerat pacto, scire valde aveamus. Huic oblectationis varietati prospiciens Terentius, importunae ac pertinacis garrulitatis, ideo sese macerantis, quod non expleatur curiositas, signa manifesta collegit²⁶⁾ atque in Parmenone suo composuit.

Illud de Parmenone hujus loci promittere vix ausim, tanti ejus personam habitam olim fuisse, ut arte repetita celebraretur. Sed crebra rei simulacra, actorisque eodem officio functi totidem vestigia, argumento sunt, habuisse partes fervorum currentium, quod veteribus insigniter in scena arrideret. Ac ne uno exemplo contenti esse videamur, maxime illustria ex hoc genere partium, quibus artem comicam nobilitare fabularum auctores veteres rati sunt, indicia, age, subjiciamus.

Servos currentes plures scripserunt²⁷⁾, ad personam assidue decurrentes, quam maximo cum labore agerent histriones,

25) Sc. ult.

26) in primis: I. 2. III. 1. 2. 4. V. 3. 4.

27) Terent, Prolog. ad Eunuch.

summo clamore requirent theatra²⁸⁾. Terentius hanc personam, ut et alias populo sui temporis jucundas elevando: odio in adversarium, non per contemptum argumenti ita pronuntiassè, facile vincitur. Namque *Lucium Lavinium* vellicans, qui seruo currenti populum in via decedere fecisset: id si duxerit vitium, cur *Plauto*, similis culpae reo, concessit? *Acanthio*²⁹⁾ et *Curculio*³⁰⁾ nomina fervorum currentium e Plautinis fabulis sunt, qui populum turbulente submoventes, viam faciunt sibi. Neque sane gravitas Terentii personam, ejus aevi hominibus tam cupide expetitam, in Comoedia respuit. Quanquam is est Terentius, qui praeter decorum servi, nihil fingat. Ad sensum plane deductum vereque expressum *Geta* habes, ut anhelantem et ob id praerupte mandata exponentem audire tibi videaris³¹⁾:

Sostr. Quid est? quid trepidas? *Geta.* Hei mihi? *Sostr.* Quid festinas mi Geta?

Animam recipe. *Get.* Prorsu? *Sostr.* Quid istuc prorsus ergo est? *Get.* Perimus.

Actum est. *Sostr.* Obsecro te, quid sit. *Get.* Jam. *Sostr.* Quid jam Geta?

Get. Aeschinus. *Sostr.* Quid ergo is? *Get.* Alienus est —

Cum hoc *Acanthio* plautinus, qui conferatur, dignus est, anhelans idem et lassus, ac veluti praesens oculis conspiciendus. Namque veritatem imitantur magis quam suscipiunt tam *Epidi-*

28) Prolog. ad *Heautontim*,

29) *Mercator* I. 2.

30) *Curcul.* II. 3.

31) *Adelphi*, III, 2.

*eius currens*³²⁾ quam *Leonida*³³⁾; in quibus lassitudinem jactari magis:

non vides

Me ex cursura anhelitum etiam ducere?

quam esse, apparere omnibus puto. Nihil hisce sensu cassis personis cum vivis coloribus Terentii, atque simulacris ex aere vitam spirantibus commune.

Postremo notandum, non temere esse, quod trunco insidentem servum currentem exhibent imagunculae antiquae; quo habitu corporis describitur Curculio in Plautina, qui prae languore *sellae* insidens nuntium suum narrat.

Gestus servilis, quid?

Mentionem gestus injiciunt veteres scriptores, qui ex eo, quod servis in Comoedia proprius esset ac peculiaris, *servilis* nomen traxit³⁴⁾; de quo oratoriae artis magistri ita loquuntur, ut nihil, imitatione servorum scenicorum, oratori aequè fugiendum praecipiant. Ut enim non oratores modo, sed etiam actores intuendos sibi judicabat antiquitas³⁵⁾ atque in oratore gestum pene summorum actorum requirebat³⁶⁾; ita scenae imitationem longissime vitandam duxit in iis, quae facie magis, rictu oris, labiorum ductu corporisque distorsione ridicula essent, quam sensu atque facetiis³⁷⁾. Talis servorum gesticulatio fuit; celeri motu et difficili notabilis, atque eorum, quos ut in fo-

32) Epidic. II. 2.

33) Aeginaria II. 2.

34) Donat. ad Andr. I. 2. Quintil. XI. 3.

35) Cic. de Orat. I. 34.

36) de Orat. I. 288.

37) ibid. II. 61, III. 59. Quintil. XI. 3.

